

SKÅDESPELARENS MUSIKALITET

SVEN BJERSTEDT

GIDLUNDS FÖRLAG, MÖKLINTA OCH SALA, 172 SID

Hur uppfattar teaterutövare innebörden av att agera musikaliskt? Det är forskningsfrågan som löper genom Sven Bjerstedts bok »Skådespelarens musikalitet«. Genom intervjuer med en prominent skara skådespelare försöker han förstå hur skådespeleri och musikalitet hänger samman. Han tar upp många exempel på hur teaterutövare och kritiker använder musikaliska termer för att beskriva en skådespelarinsats eller en föreställning. Sven Bjerstedt är forskare i musikpedagogik, universitetslektor på Teaterhögskolan i Malmö och vicedekan för konstnärliga fakulteten vid Musikhögskolan i Malmö. Bjerstedts långa akademiska bakgrund och erfarenhet ger tyngd till frågeställningarna, men texten i »Skådespelarens musikalitet« känns aldrig onödigt akademisk eller svår. Snarare är detta en bok för ensembler att diskutera kring, eller för unga skådespelare att hämta näring i. Sven Bjerstedts ingång i skådespelarkonsten är oavbrutet inspirerande och till skillnad från andra texter blir försöket att formulera konsten aldrig en tvångströja. Svaret på Bjerstedts fråga är aldrig ett, utan det finns hela tiden parallella sanningar.

Boken är indelad i olika delar. I de tre första kapitlen går Bjerstedt igenom olika kopplingar mellan teatern och musikens värld. Han pekar på hur teatern ofta använder sig av musikens vokabulär. Med musik eller musikalitet menar vi ofta något positivt. Det är ett lånat språk och Bjerstedt fördjupar: Vad menas egentligen med en musikalisk föreställning eller en skådespelare med taktkänsla? Och varför skrevs tragedi i bunden språkdräkt fram till mitten av 1800-talet? Frågorna rubricerar många olika aspekter av skådespelaryrket.

Boken är, i likhet med konst, ett

försök att förstå och nå fram till det som saknar eller befinner sig bortom orden.

I det fjärde kapitlet möter vi de skådespelare han har intervjuat. Deras tankegångar får ta plats och Bjerstedt håller hela tiden ett och samma tonläge (!) i sina iakttagelser och reflektioner, vilket ger ett ödmjukt intryck som skapar inspiration och intresse. Det finns något fundamentalt och överensstämmande mellan de olika skådespelarna. I sökandet efter sceniskt liv utvecklas tankegångar och resonemang. De beskriver alla en praktik, ett prövande på scengolvet som ger erfarenhet. Skådespelarens musikalitet är, som flera säger, inte detsamma som musikerns musik. Instrumentet är den egna kroppen eller scenrummet. Musikalitet på scen kan liknas vid Thalia. Något som uppstår ibland. Ett flöde – liv.

»Man säger ju alltid att man önskar sig att det ska vara som jazz. Jag har försökt lansera det där. Strikta regler, och inom dem får man göra som man vill. Så det är en superbra bild. Alla drömmer ju om att teater ska vara som jazz«, säger Ann Petrén. »Visst är det en avundsjuka på musiker, som

»Skådespelarens musikalitet är, som flera säger, inte detsamma som musikerns musik. Instrumentet är den egna kroppen eller scenrummet. Musikalitet på scen kan liknas vid Thalia. Något som uppstår ibland. Ett flöde – liv.«

kan sina instrument, spelar ihop, och så börjar det leva«, säger Marie Richardson.

Bjerstedt blundar inte för att synen på musikalitet inom skådespelarkonsten är genomsyrad av värderingar. Men det hindrar honom inte från att lyhört genomföra sin studie och stå ut med ämnets ogreppbarhet. Metodiskt tar han sig fram och igenom skådespelarnas exemplifierande försök till formulering. Det är vackert att läsa. Här finns många teaterhistoriska anekdoter att avnjuta som genom bokens konsekventa frågeställning

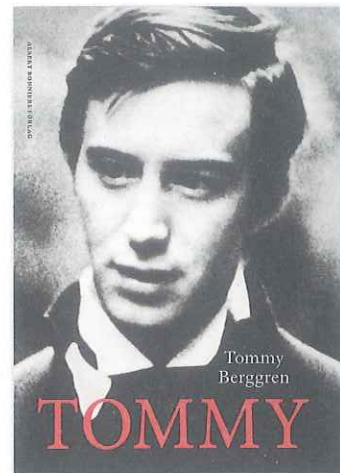
aldrig blir långdragna.

I den sista delen avrundar Bjerstedt med ett diskuterande kapitel. Han föreslår att teaterns sätt att tala om musik kan liknas vid en metafor. Teatern talar om ett slags fiktion, den eftersträvar svårda musikaliteten kanske inte har så mycket att göra med det som i musikens värld kallas musikalitet. Men, skriver Bjerstedt, den som vill närma sig metaforernas innebörder bör närma sig dem med varsam öppenhet. Och det är med den känslan »Skådespelarens musikalitet« är formulerad. För Sven Bjerstedt kokas resonemangen ner till tre centrala begrepp: närvaro, struktur, flöde. De fångar dynamiken mellan form och frihet, men också skådespelarens kontakt med publik och medspelare.

Det här är en inspirerande bok som bör finnas på teatrar och teaterutbildningar. Den ger många roliga infallsvinklar på skådespeleri och teater. Bjerstedts ingång via musiken är kreativ. Den sätter fingret på något centralt: »Teater är dynamiken mellan form och frihet« – en pendelrörelse mellan det kontrollerbara och det okontrollerbara. Musikalitet kan här liknas vid det intuitivt rätta. Vid känsla. Högtravande formuleringar som att konsten vidrörde Gud blir inte längre så högtravande. När form och känsla jobbar tillsammans uppstår något tredje, något större. Det är det som blir musik.

FRIDA RÖHL

De intervjuade i boken är: Stina Ekblad, Gösta Ekman, Lena Endre, Staffan Göthe, Henric Holmberg, Mia Höglund Melin, Sissela Kyle, Rolf Lassgård, Ann Petrén, Marie Richardson, Göran Stangertz, Tobias Theorell och Iwar Wiklander.

TOMMY

TOMMY BERGGREN

ALBERT BONNIERS FÖRLAG, STOCKHOLM 2017, 584 SID

Tommy – ja, före detta Tommy har tagit tillbaka barndomens stavning av sitt förnamn, det är en fråga om äkthet, skriver han – Berggren är en strålande berättare. Den konsten lärde han sig i barndomens Göteborg, i Masthugget, när han tolv år gammal lyckades lista sig in på barnförbudna filmer och sedan återberättade innehållet mot betalning för kvarterets alla småungar. Jag kan se för mig hur de, lyckliga och med gapande munnar, insöp varje detalj i hans fartfyllda och fantasifula berättelser.

Lite så känner jag mig när jag plöjer igenom hans självbiografi. Här går det undan! Jag skrattar högt flera gånger. Jag fastnar i de underbara bilderna, här är rikligt med suggestiva nerdimpningar i de gyllene åren, 60- och 70-talets oemotståndliga nimbus. Aldrig var det så coolt som då. Aldrig var alla så unga och vackra som då. Medan det pågår är jag helt förtrollad, jag glömmer mig själv och vardagens och livets tristesser och petitesseer. Jag är del av Tommy Berggrens gyllene år, indragen i hans trollkrets.

Boken är stor och tung, 1,7 kg, 584 sidor. Omfånget är anspråksfullt, läsaren måste ha volymen på ett bord uppslagen framför sig som en postilla, eller liggande i knät. Även min kropp måste inrätta sig efter förutsättningarna. Som tur var hade jag tillgång till några soliga sommarkvarnar och en idealisk solstol på stranden.

Biografin består av ett stort antal korta kapitel som följer Tommy Berggrens livslopp kronologiskt. Lagom långa, väl skrivna, berättade för journalisten och skribenten Betty Skawonius som gjort ett ypperligt jobb, ett hästjobb.

Det börjar med barndomen i Masthugget, Göteborg, där Berggren föds 1937 i en socialdemokratisk arbetarfamilj. Skildringen av villkoren där, och

Vill du nå ut till teater- och kulturintresserade?

Annonsera i Teatertidningen!

Mejla till: birgitta@teatertidningen.se

**TEATER
TIDNINGEN**